

Bortskämt lövträd betalar igen

KVALITETSVIRKE Värdeproduktion av lövträd på individnivå kan ge nischade virkesprodukter som betingar höga priser på specialmarknader. Visst innebär det mer arbete och engagemang, men det betalar sig oftast i slutändan.

Den som odlar löv för värdeproduktion vill att träden ska växa rakt och snabbt. Bästa resultat nås om man flyttar sitt skötselmässiga fokus från beståndet till det individuella trädet.

STRATEGIN GÄLLER FÖR många trädslag, men speciellt för de konkurrerande tillväxt och de med stor skillnad i virkespris på låg och hög kvalitet. Somliga trädslag har alla tre egenskaperna, en del av dem berättade vi om i artikeln "Skogens minoriteter vill ta plats" i nummer 11/2019.

– Den som har bra odlingsförsättnings- och proveniens vill förbättra sin skogliga avkastning ska förbättra virkeskvaliteten, säger Jens Peter Skovsgaard, professor på SLU. Då ska man förbättra de träd som ligger över beståndets genomsnitt.

– Fokusera på några få träd per hektar. Se de övriga som en nyttig utfyllnad – låt dem stå kvar och bidra till ett bra skogs-klimat med biologisk mångfald och så småningom död ved.

Med tidig utpekning av huvudstammar, stamkvistning och hård gallring höjer man kvaliteten på virket. Det gäller att hålla koll på tillväxtmönstret, det varierar för olika trädslag.

– Trädet svarar bäst på röjning innan och när tillväxten kulminerar. Om den kulminerar tidigt måste man även röja och gallra tidigt, säger Jens Peter Skovsgaard.

DET ÄR INTE LÖNT att peka ut huvudstammarna innan man kan värdera de nedersta sex meterna av stammen. Alla trädslag får dock inte en sexmetersstock här i Sverige, ibland får man nöja sig med kortare. Ha stocklängderna i bakhuvudet när du väljer huvudstammar.

Fördela huvudstammarna jämnt över arealen med minst sju meters mellanrum. De reduceras senare till det förväntade slutantalet.

– Väljer man huvudstammar redan när de är 15 års ålder bör man välja dubbelt så många som behövs i slutbeståndet. Alla kommer inte att utvecklas optimalt.

EN MÅLDIAMETER i brösthöjd på 50 centimeter ger 100 till 115 stammar per hektar. En måldiameter på 60 centimeter ger 69 till 80 stammar per hektar och 70 centimeter 51 till 59 stammar.

Värdeproduktionen ökas genom skötsel som tidigt ger största möjliga tillväxt på kvist- eller grenfria stammar. Tidig stamkvistning är alltid att föredra för trädslag med högt pris på kvalitetsvirket.

Stamkvistningen främjar utvecklingen av den ved som ger det bästa virket och är speciellt viktig för träd med långsam naturlig grenrensning. Det är även en fördel vid stora planteringsavstånd och hård gallring.

– Man eftersträvar så korta omloppstider som möjligt. Ju kortare tid trädet står i skogen, desto mindre risk är det för skador och angrepp och den ekonomiska avkastningen förbättras.

MED TÄTA GALLRINGAR för de utvalda huvudstammarna säkras man kronans utveckling. Det är den som ger trädet växtkraft och för att den ska kunna växa fritt och symmetriskt behöver den utrymme.

– Man ska se en obruten ring av himmel runt kronan när man står på marken och tittar upp, säger Jens Peter Skovsgaard.

En välutvecklad krona ger trädet en bra chans att utvecklas maximalt och säkras tillväxten. Räkna med att kronans slutdiameter blir cirka tjugo gånger den förväntade diametern i brösthöjd.

KARIN BERNLE

FAKTA / SÅ VÄLJER DU UT HUVUDSTAMMAR

- Välj bara friska träd med stor krona. De är robusta och har störst tillväxtpotential.
- Välj träd med rak och lodrät stam.
- Välj inte träd med tendens till vattenskott.

- Välj inte träd med klyka.
- Välj inte träd med vriden stam.
- Om träden ska stamkvistnas spelar inte grenarnas tjocklek så stor roll. Om de inte ska stamkvistnas bör man välja träd med tunna grenar. Då sker den

TIPS / STAMKVISTA PÅ RÄTT SÄTT

- Stamkvistningen sker bäst med två eller flera ingrepp.
- Stamkvista innan det bildas kärna i grenarna och de blir för tjocka.
- Det fungerar bra med en enkel stängsåg.
- Stamkvista innan trädet är 8–10 cm i stamdiameter.
- Kapa alla grenar, både klena och grova, till 3–4 eller 6 meters höjd, beroende på hur lång stocken förväntas bli.
- Det är kostsamt och osäkert att eftersträva hög kvalitet längre upp på stammen, så nöj dig med sex meter.
- Det är viktigare att få jobbet gjort än att försöka pricka in rätt årstid och väder.
- Spara extra huvudstammar, cirka 50 procent går bort.
- Välj huvudstammarna så de blir rumsligt fördelade, det underlättar vid kommande åtgärder. Dela in beståndet i rutor på 10 x 10 meter. Markera eventuellt rutorna med märkpinnar. Skissa eventuellt upp varje ruta på ett papper och rita dit huvudstammarna.

☛ Kronan behöver utrymme för att ge växtkraft. Man ska kunna se en obruten ring av himmel runt den från marken, som runt denna ek.

Foto: Jens Peter Skovsgaard

naturliga upprepningen snabbara.

• Glöm inte att märka stammar för naturvård och estetiska värden. Dessa ger knappast något betalt, välj ut dem efter andra kriterier än virkeskvalitet.

43 miljoner i stöd 2019

NATURVÅRD Skogsstyrelsen betalade ut nästan 43 miljoner kronor i fjol i stöd till stärkta natur- och kulturvärden samt utveckling av ädellövskog.

Stöden Skogens miljövärden och Nokås vänder sig till skogsägare som vill stärka natur- och kulturvärden i sin skog. Mest pengar gick till Östergötland. Landskapets skogsägare fick drygt 3,5 miljoner kronor under 2019 för att exempelvis hugga bort träd som skuggar grova gamla ekar så att de får mer sol-ljus, vilket gynnar både eken och de många arter som lever på dem.

Skåne får mest pengar till ädellövskogsbruk, närmare åtta miljoner kronor. Stödet kan handla om åtgärder som plantering och röjning i ädellövskog.

Skogens miljövärden är en del av landsbygdsprogrammet och avslutas i år. Sista dag att söka är den 2 september. Stödet till ädellövskogsbruk och Nokås går att söka under hela året.

BESTÄLLA TJÄNSTER? STÄLL KRAV!

TIPS Med kampanjen Skog med variation som startades 2017 (se SKOGEN 4/2020) vill Skogsstyrelsen få fler skogsägare att välja alternativa trädslag för att sprida riskerna i skogsbruket.

Men rådgivningen och informationen handlar också om vad man kan göra själv och när det är lämpligt att beställa tjänster och vad man i så fall ska tänka på.

DET ÄR LÄTT ATT TRO att man ska hinna med all röjning själv.

– Vi gjorde ett test. Vad hinner jag själv på fyra timmar och vad hinner en entreprenör? Ska man göra allt jobbet på semestern får man ingen ledighet. Det är bättre att beställa tjänsten så att skötseln blir gjord, säger Erik Henriksen på Skogsstyrelsen i Norra Norrbotten.

När åtgärden väl är gjord får man inte heller glömma utvärde-

CITATET "Här finns fortfarande stora sammanhängande skogar med höga naturvärden som staten gärna ser bevarade. Det innebär att certifierade virkesköpare inte vill avverka. Men vem ska ersätta de små skogsägarna och deras allmänningsskogar?"

Januariavtalet är kristallklart: Sveaskog ska avstå mark till ett nytt markbytesprogram, men motarbetar detta, skriver bolagets tidigare styrelseordförande Bo Dockered i en debattartikel i Altinget.

ringen. Skogsägare ställer ibland inte så höga krav, man kontrollerar inte resultatet utan förutsätter att jobbet blev bra utfört. Men man måste räkna och mäta själv för att se att man fått det man betalat för. Det finns hjälp hos Skogsstyrelsen om man tycker det är svårt.

HÄR ÄR FEM TIPS för den som ska beställa skötseltjänster:

- Gå ut och titta innan åtgärden utförs så att du vet hur det såg ut före.
- Det är viktigt att vara tydlig både för sig själv och entreprenören: Vad vill jag med skogen?
- Kom överens om hur åtgärden ska utföras.
- Våga ställa krav – och gör det innan åtgärden utförs.
- Uppföljning är mycket viktig. Inspektera noga efteråt.

KARIN BERNLE